

Rusko se od 90. let chce spojit s Evropany. Proč Rusko a Západ nedokázaly vytvořit sjednocenou Evropu a co vedlo k dnešnímu nepřátelství?

- CZ24 News | 20. února 2022

RUSKO/EVROPA: Rusko se od 90. let chce spojit s Evropany. Co vedlo k dnešnímu nepřátelství?

„Neumím si představit svou vlastní zemi izolovanou od Evropy a takzvaného civilizovaného světa, takže je pro mě těžké považovat NATO za nepřítele,“ řekl Vladimir Putin v roce 2000, když oznamoval své prezidentské priority na mezinárodní scéně. A ačkoli toto prohlášení mělo účinek explodující bomby, jen stěží jej lze označit za zcela neočekávané. Do té doby se Rusko a NATO dohodly na úplném obnovení kontaktů a vzájemném zvážení strategických partnerů. Ve stejné době evropští politici hovořili o projektu vytvoření „Velké Evropy“ od Lisabonu po Vladivostok. Očekávání stran však nebylo určeno k naplnění. V tomto článku RT pojednává o důsledcích expanze NATO na východ, která zničila všechny sny o sjednocené Evropě.

Velké sny

Koncem 80. let evropský establishment přišel s myšlenkou začlenit postperestrojkový Sovětský svaz do jediného politického a ekonomického prostoru rozprostírajícího se od Atlantiku po Tichý oceán. Autorem nejambicióznějšího z těchto plánů byl tehdejší francouzský prezident Francois Mitterrand. Spolu s britskou premiérkou Margaret Thatcherovou věřil, že je nutné zapojit SSSR do integračních procesů, aby byla zajištěna bezpečnost v Evropě – na jedné straně k zamezení izolace Sovětského svazu a na druhé k zabránění jednotného Německa z ovládnutí kontinentu.

Zapojení SSSR do celoevropského společenství by umožnilo vytvořit hlubší unii mezi státy západní Evropy a urychlit jejich integraci. Mitterrand věřil, že v důsledku takového sblížení zůstane jádro komunity pod politickou nadvládou Francie, protože ostatní státy, včetně Německa, budou v nové evropské organizaci jednat ve shodě. Mitterrand ve skutečnosti usiloval o vytvoření alternativy ke Spojeným státům v oblasti mezinárodních vztahů – panevropského prostoru v čele s Francií, který by v bipolárním světě nahradil SSSR.

Bývalý šéf MI6 odhaluje šance Ukrajiny na vstup do NATO

Zatímco jednání o tomto integračním projektu probíhala, v únoru 1990 americký ministr zahraničí James Baker a německý kancléř Helmut Kohl slíbili Michailu Gorbačovovi, prezidentovi SSSR, že pokud sjednocené Německo vstoupí do NATO, jurisdikce a vojenská přítomnost aliance bude nerozšiřovat „o jeden palec na východ.“ Na základě tohoto ústního závazku Gorbačov souhlasil se znovusjednocením Německa s členstvím v Severoatlantické alianci. Právě tento slib, který nikdy nebyl pevně daný na papíře, bude předmětem neshod mezi Ruskem a NATO ještě mnoho let.

I nejmenší finanční příspěvek velice pomáhá! Děkujeme!

CHCI PŘÍSPĚT

Ale v roce 1991 viděly strany budoucnost pozitivně. Mitterrand ujistil Gorbačova, že transformace v SSSR přispějí k politickému a ekonomickému sblížení mezi Východem a Západem a v konečném důsledku k vytvoření jednotného prostoru: „Celoevropský proces se stal do značné míry možným díky koordinovaným akcím SSSR. a Francii. Samozřejmě si pamatujete, že Francie byla prakticky jedinou zemí, která podpořila vaše iniciativy týkající se celoevropské spolupráce. Naše interakce přinesla pozitivní výsledky. Nedopusťme tedy, aby plody naší spolupráce přišly vniveč. Pokud dáme NATO nadměrné pravomoci, pak se nečlenské státy NATO budou cítit velmi nepohodlně.

Politici měli opravdu o čem diskutovat. Dokonce i poté, co se komunistické režimy východní Evropy na konci roku 1989 zhroutily, Mitterrand navrhl vytvoření „Evropské konfederace“, která by měla „sjednotit všechny státy kontinentu do společné a trvalé organizace pro mír a bezpečnost“. Předvídal riziko, že dva paralelní procesy – budování evropských demokracií na Západě a pád komunismu na Východě – nevyhnutelně povedou k rozdělení Evropy na dvě části. Berlínská zeď by padla, ale zůstalo by neviditelné rozdělení mezi bohatým Evropským hospodářským společenstvím (které existovalo před vytvořením moderní EU v roce 1993) na jedné straně a obrovským prostorem, který by demokracii získal až po obrovském zpoždění. na druhé straně. Aby se tyto rozpory vyrovnaly, musel se objevit nový integrační projekt.

Neformálně byla zahájena v červnu 1991 během konference Evropské konfederace v Praze, kterou pořádal poslední prezident Československa Václav Havel. Toto setkání ale nepřineslo očekávané výsledky. Téměř současně vypukla krvavá občanská válka v bývalé Jugoslávii a sovětský prezident Michail Gorbačov byl podkopán „srpnovým převrácením“ v Moskvě. V důsledku toho začalo Evropské společenství klást větší prioritu na posílení své vlastní soudržnosti při expanzi na východ.

V důsledku toho se Evropská konfederace nikdy neuskutečnila. Ve skutečnosti byl předurčen k neúspěchu kvůli mnoha neshodám mezi Washingtonem, Berlínem, Paříží a Moskvou. Zaprvé to bylo proto, že projekt byl zakořeněn ve staré francouzské myšlence spojenectví s Ruskem za účelem omezení Německa. Jinými slovy, bylo to v rozporu jak s Evropskou unií (EU), tak s NATO a nedostalo se mu velké podpory mimo Francii. Sen o „Velké Evropě“ však inspiroval mnoho mladých politiků jak v rodící se EU, tak v novém postsovětském Rusku.

Od spolupráce ke konfrontaci

Nový ruský režim, který byl právním nástupcem Sovětského svazu, se pustil do demokratizace a urychleného sblížení s EU a Spojenými státy v naději, že zapadne do změněného systému mezinárodních vztahů za rovných podmínek. Západní hráči však nevnímali postsovětský stát, který se zmítal v krizi, jako rovnocenného partnera. Bezprostředně po rozpadu SSSR Američané jako první deklarovali svůj plný závazek ke svobodě a suverenitě nezávislých republik a zároveň všemožně omezovali ruský vliv v postsovětském prostoru.

Politika zdržování Ruska začala nabývat ještě systematictějšího charakteru během prezidentování Billa Clintona. V tomto období začali američtí diplomaté tlačit Ukrajinu k podpisu Budapeštského memoranda, přestože se země již v roce 1992 prohlásila za zónu bez jaderných zbraní a následně přistoupila ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. (NPT). Bílý dům věřil, že podpis smlouvy ukončí otázku územní celistvosti Ukrajiny.

Spojené státy navíc začaly v postsovětském prostoru vytvářet alternativní seskupení: multilaterální struktury vylučující Rusko, které by konkurovaly organizacím zaměřeným na Rusko, především Společenství nezávislých států (SNS). Například pro posílení nezávislých republik vytvořili Američané Organizaci pro demokracii a hospodářský rozvoj GUAM, která zahrnovala Gruzii, Ukrajinu, Ázerbájdžán a Moldavsko. Na konci 90. let začaly Spojené státy provádět novou energetickou politiku, která měla oslabit vliv Ruska ve strategických regionech a propojit postsovětské země se zahraničními trhy. Jeho hlavním úspěchem bylo vytvoření ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan.

NATO reaguje na stažení ruských jednotek

V tomto období NATO začalo realizovat svou strategii expanze – snad nejvýraznější příklad geografického rozšíření amerického světového řádu, který byl základem evropského bezpečnostního systému. Na summitu NATO v Bruselu v roce 1994 byla vyhlášena politika otevřených dveří – tímto rozhodnutím se Spojené státy spolu se svými spojenci vlastně zřekly svých slibů neposunout se „o palec“ na východ a vyhlásily novou éru Mezinárodní vztahy.

Už tehdy americký prezident Bill Clinton předvídal, že tato politika nakonec povede k „odcizení“ Ruska. Ale v 90. letech byla reakce Kremlu na možné rozšíření NATO nejednoznačná. Během návštěvy Polska v srpnu 1993 ruský prezident Boris Jelcin řekl svému polskému protějšku Lechu Walesovi, že nebude bránit členství své země v NATO. Toto prohlášení však bylo později odvoláno. V roce 1993 napsal Jelcin Clintonovi dopis, ve kterém uvedl, že jakékoli další rozšiřování Severoatlantické aliance by porušilo ducha dohody z roku 1990.

Přestože vzájemné nedorozumění otráвило dříve důvěryhodné vztahy mezi Ruskem a NATO, strany se přesto snažily navázat spolupráci. V roce 1994 se Rusko připojilo k programu Partnerství pro mír (PFP), který byl vytvořen pro bilaterální spolupráci s ohledem na regionální bezpečnost. Ale o tři roky později, během přijímání Zakládajícího aktu Rusko-NATO, který měl za cíl nastolit nové bilaterální vztahy, ruský ministr zahraničí Jevgenij Primakov znovu nastolil otázku „dvojí hry“, kterou hrají jeho západní kolegové.

Ruská strana začala vnímat expanzi NATO jako symbol přechodu americké zahraniční politiky k rigidní hegemonii. Rusko dobře chápalo neodmyslitelný důvod toho: s rozpadem SSSR se v mezinárodním uspořádání objevila skutečná unipolarita, bez protiváhy, která by Spojené státy odradila. Na evropském kontinentu prostě neexistovaly žádné vojensko-politické bloky, které by mohly bránit „postupu“ Američanů.

Ve druhé polovině 90. let se Rusko pokusilo vytvořit globální protiváhu. Koncept předložený Primakovem předpokládal vytvoření trilaterální koalice s Čínou a Indií, která by mohla vyrovnat moc Spojených států. Později se RIC stalo politickým jádrem BRICS, organizace, jejímž cílem je reformovat klíčové mezinárodní instituce tak, aby odrážely zájmy nezápadního světa. Ale tento koncept nebyl předurčen k tomu, aby se zhmotnil v Jelcinově éře.

K nelibosti Kremlu vstoupily v březnu 1999 Polsko, Maďarsko a Česká republika do NATO a staly se tak prvními zeměmi kdysi impozantního východního bloku, které vstoupily do řad nepřátelské aliance. Díky této čtvrté expanzi získala Severoatlantická aliance novou globální misi s bezpečnostními otázkami reflektovanými prizmatem „ruské hrozby“. Umožnila také Spojeným státům posílit svou pozici na kontinentu, protože zahrnutí zemí Visegrádské skupiny přispělo k upevnění prozápadního výhledu v Polsku, Maďarsku a České republice.

Posílení vlivu NATO a USA bylo tedy postaveno nad základní zájmy vytvoření celoevropského bezpečnostního systému založeného na paritě. Navíc v druhé polovině 90. let NATO učinilo nabídku na přeměnu bloku v celoevropskou bezpečnostní organizaci, která vyloučila Rusko, protože aliance

začala provádět vojenské operace ve státech v určité vzdálenosti od hranic členských zemí NATO. Vedení vojenských a humanitárních operací bylo zásadním prvkem funkčního vývoje bloku od konce studené války. NATO si jednostranně udělilo právo zasahovat do vnitřních záležitostí zemí mimo alianci.

Vojenská operace NATO v Jugoslávii v roce 1999 znamenala ještě ostřejší obrat k americké hegemonii a stala se předělem ve vztazích mezi Ruskem a Severoatlantickou aliancí. Bez rezoluce Rady bezpečnosti OSN a v přímém rozporu s Helsinskými dohodami NATO tři měsíce bombardovalo suverénní stát, zabilo 1700 civilistů, včetně 400 dětí, a zranilo asi 10 000 lidí.

Svět vstoupil do nové fáze. Jednostranná vojenská intervence Západu v rozporu se základy světového řádu a následné uznání nezávislosti Kosova nejen prohloubily regionální bezpečnostní problémy, ale staly se také zlomem ve vztazích mezi Ruskem a Západem. Operace NATO odhalila rozdíl v přístupu k takovým situacím. Rusko vycházelo z předpokladu, že stabilita a bezpečnost by měly být zachovány za každou cenu, protože jejich rozrušení by nevyhnutelně vedlo k většímu počtu obětí, než kdyby byl zachován status quo. Spojené státy a jejich spojenci se zase uchýlili k ideologickým argumentům, včetně proklamací o „svobodě“ a „ochraně lidských práv“.

Rusko reaguje na bezpečnostní návrhy Západu

Expanzí na východ a prováděním misí mimo své území dotlačilo NATO Rusko k sebeizolaci a přimělo ruský establishment k přechodu do režimu „obležené pevnosti“. 4. března 1999, když generální tajemník NATO Javier Solana vydal rozkaz k zahájení operace proti Jugoslávii, byl ruský premiér Jevgenij Primakov na cestě do Spojených států na oficiální návštěvu. Dozvěděl se o začátku bombardování na obloze nad Atlantikem a rozhodl se svou návštěvu zrušit a nařídil letadlu, aby se otočilo a vrátilo se do Moskvy. Tato „smyčka přes Atlantik“ by se zapsala do dějin jako první pokus Ruska od roku 1991 prohlásit, že by se měl brát názor Kremlu na vědomí. Rusko se rozhodlo změnit směr své zahraniční politiky, protože se cítilo vyloučeno Západem.

Vzájemné odcizení?

Moskva celou tu dobu fungovala za předpokladu, že příspěvek Sovětského svazu ke sjednocení Německa zabránil expanzi NATO k ruským hranicím a podpoří partnerství. Severoatlantická aliance si však prosazovala vlastní agendu a budovala svůj bezpečnostní systém na svých hodnotách, aniž by zohledňovala zájmy Ruska – studená válka totiž tato země prohrála. Kreml nakonec své pokusy o vstup do NATO vzdal a zaměřil se na vytvoření vyváženého systému. Je zajímavé, že Moskva chvíli nevnímala proces vstupu nových členů do EU jako něco negativního, protože by to mohlo potenciálně omezit expanzi Severoatlantické aliance.

Na konci 90. let Rusko přes velké kontroverze pokračovalo na cestě k evropské integraci. V roce 1994 byla podepsána dohoda o partnerství a spolupráci mezi EU a Ruskem. Zahrnovala hospodářskou a politickou spolupráci a byla tam klauzule o tom, že Evropa podporuje demokratické reformy. Dokument vstoupil v platnost 1. prosince 1997 a dal nový impuls ruským aspiracím stát se součástí evropského a severoatlantického společenství. Po nástupu Vladimira Putina do úřadu začalo toto poselství znovu dominovat zahraniční politice Kremlu.

Můžeme si vzpomenout na slavný Putinův projev Bundestagu, který pronesl v němčině. V tomto projevu prohlásil, že Rusko si vybralo Evropu a Putin se stal zakladatelem nové ideologie „Společný evropský domov“. To posílilo partnerství s EU. Rusko a Evropa se na summitu v Petrohradu v květnu 2003 dohodly na vytvoření „čtyř společných prostorů“ – v ekonomice, kultuře, energetice a bezpečnosti. Díky těmto dohodám jako cestovní mapě vzrostla vzájemná závislost stran v některých klíčových oblastech – od energetiky, obchodu a pohybu kapitálu až po bezpečnostní otázky a zrušení vízové povinnosti.

Ale sen o „Velké Evropě“ od Lisabonu po Vladivostok se nikdy nenaplnil. Některé procesy uvnitř Ruska – jako zatčení ruského oligarchy Michaila Chodorkovského a případ Jukos, stejně jako volby do Státní dumy v roce 2003, ve kterých se přední opoziční strany nedostaly do parlamentu – změnily postoj západních politických elit k Putinovi. a ruská zahraniční politika. Kremlu naopak vadil některý mezinárodní vývoj, jako vojenské intervence NATO v Afghánistánu a Iráku, růžová revoluce v Gruzii a vznik nového protiruského bloku v EU v roce 2004 – tzv. „nové demokracie“.

Na počátku 21. století Rusko stále chápalo své vztahy s EU jako partnerství mezi rovnoprávnými a nezávislými státy v multipolárním světě, i když model „partnerství a spolupráce“ z 90. let v té době přestal existovat. Rusko spolupracovalo s jednotlivými zeměmi EU a v každém případě byl rozsah této práce dán mírou svobody a nezávislosti, kterou stát EU měl.

Po rozšíření EU v roce 2004 bylo jasné, že Moskva nebude evropským politickým partnerem, protože EU měla největší zájem o ruské zdroje. Rozhovory o dohodě o strategickém partnerství, které Rusko a Brusel zahájily v roce 2005, nebyly založeny na žádné dlouhodobé strategii. A Evropská politika sousedství (ENP) představovala pro Rusko vážný problém, protože zahrnovala aktivní činnost EU v bývalých sovětských republikách, což šlo proti zájmům Ruska.

Expanze EU v postsovětském prostoru přirozeně vedla k tomu, že EU a Rusko soupeřily o Ukrajinu. Oranžová revoluce v roce 2004 byla ranou, o níž se Kreml domníval, že byla způsobena agresivní kampaní organizovanou americkými a evropskými politiky a také ruskou opozicí. Těsně před hlasováním o „druhém druhém kole“ média informovala o 65 miliardách dolarů, které ministerstvo zahraničí USA vyčlenilo na „projekty související s volbami“.

Demonstranti také získali pomoc od uprchlého ruského magnáta Borise Berezovského, který přiznal, že jim dal 45 milionů dolarů, a označil to za svou „nejlepší investici vůbec“. Později vyšetřování Forbes odhalilo, že Berezovskij ve skutečnosti daroval celkem přes 70 milionů dolarů – peníze šly přes Nadaci pro občanské svobody přímo do ‚Orange HQ‘. Pro Berezovského se Ukrajina stala bojištěm, kde mohl bojovat s Kremlem a pokusit se „ukrajinizovat“ ruskou politiku. Kromě Západu a oligarchů získal Juščenkův tým podporu také od gruzínských politických elit, včetně ‚revolučního‘ prezidenta Michaila Saakašviliho.

To, co se stalo na Ukrajině, se ukázalo jako bod, odkud není návratu pro Rusko a Západ. Kreml byl pochopitelně rozhořčen výsledkem: Rusko, které se vždy aktivně zapojovalo do ukrajinské vnitřní politiky, v oranžové revoluci prohrálo, přestože otevřeně podporovalo proruského kandidáta Viktora Janukovyče, kterému ruský prezident Vladimir Putin dokonce stihl poblahopřát k „rozsáhlému vítězství“.

Ukrajina možná upustí od nabídky NATO – velvyslanče

Ale hra byla ztracena. Pro Rusko bylo nejdůležitější, že EU a USA, které byly nápomocné při legitimizaci „revolucionářů“ jako nové vládnoucí elity, podpořily myšlenku dalšího rozvoje ukrajinské demokracie. Je pravda, že předchozí vláda v čele s Leonidem Kučmou opakovaně prohlašovala, že hlavním cílem Ukrajiny je vstoupit do EU a NATO, ale Rusko v tom nevidělo nic jiného než planá prohlášení. S Juščenkem u moci se téma Ukrajiny stalo součástí evropských a euroatlantických struktur transformováno v oficiální doktrínu.

Rozdíly v otázkách evropské bezpečnosti, ruský tlak na další expanzi NATO a EU v postsovětském prostoru, barevné revoluce, různé přístupy k urovnání konfliktu na Blízkém východě a také ideologické rozdíly (jako marné naděje EU, že se Rusko stane demokratičtější) ovlivnila naše vztahy, což vedlo k odcizení a stagnaci. Postupem času počet rozdílů jen rostl. Mezitím Gerhard Schröder opustil svůj post německého kancléře a Jacques Chirac již nebyl francouzským prezidentem, zatímco vysoce postavená vražda důstojníka FSB Alexandra Litviněnka se dostala na titulky. S Putinovým

projevem na mnichovské konferenci o bezpečnosti v roce 2007, který deklaroval počátek unipolárního světa vrženého do směsi, všechnen tento politický vývoj upevnil sestupný trend.

Sledujte nás na Telegramu: t.me/cz24news

[ZDROJ](#)